

УДК 378.147:336.671

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-51-180-184

Р.М. Горбатюк, Тернопіль, Україна / R. Gorbatyuk, Berezhany, Ukraine

У.Т. Дутка, Бережани, Україна / U. Dutka, Berezhany, Ukraine

e-mail: gorbaroman@gmail.com, e-mail: neyada@ukr.net

СТРУКТУРА, КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЕКОНОМІСТІВ У КОЛЕДЖАХ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто проблему формування готовності до професійної діяльності. Виявлено суть цієї категорії. Виділено компоненти готовності майбутнього економіста до професійної діяльності: особистісно-мотиваційний, змістовий, операційний. У статті розглянуто питання оцінювання сформованості готовності до діяльності. Для цього виділено критерії сформованості готовності майбутніх економістів до професійної діяльності засобами ІКТ (когнітивно-пізнавальний, діяльнісний, мотиваційно-орієнтаційний), що розписані за відповідними показниками, та чотири рівні сформованості готовності (низький, середній, достатній, високий).

Ключові слова: готовність до професійної діяльності, компоненти готовності, критерії, показники та рівні сформованості готовності до професійної діяльності.

STRUCTURE, CRITERIA AND INDICATORS OF EQUALITY OF FUTURE EFFECTIVENESS OF COLLECTIVES FOR PROFESSIONAL ACTIVITIES

Annotation. The problem of formation of readiness for professional activity in the article is considered. The essence of this category is revealed. The components of readiness of the future economist for professional activity are highlighted: personality-motivational, substantive, operational. The questions of evaluation of the formation of preparedness for activity in the article are considered. The criteria for the formation of readiness for professional activity by means of ICT (cognitive, activity, motivational-orientation) for this purpose are highlighted. Criteria are painted on the corresponding oscillating. There are four levels of readiness (low, medium, sufficient, high). Formation of readiness of future specialists for professional activity is an actual problem of modern science and practice. Among indicators of the readiness of the future economist to professional activity, we focus on the main: awareness of the main areas of application of ICT in the economic sector, in their own professional activities; awareness of the need to introduce the latest ICTs; Awareness in modern ICT tools.

Key words: readiness for professional activity, components of readiness, criteria, indicators and levels of readiness for professional activity.

Постановка проблеми. Однією з рекомендацій Болонської ради є необхідність постійного вдосконалення кваліфікованих вимог до різного роду фахівців. У цьому контексті перед вищими навчальними закладами постає відповідальне завдання – забезпечити високопрофесійну підготовку фахівців, здатних розв'язувати складні проблеми розбудови демократичної держави.

Сучасна наука й виробництво ставлять високі вимоги до змісту вищої освіти і, зокрема, економічної. Тому особливої актуальності набуває проблема підготовки майбутніх фахівців економічного напрямку – дещо специфічного соціального прошарку людей, які мають значний вплив на економічне життя суспільства. Інтеграція України в європейський освітній простір та нові соціально-економічні умови обумовлюють високі вимоги до змісту підготовки фахівців економічного профілю.

Розв'язання проблеми підготовки до професійної діяльності майбутніх фахівців економічних спеціальностей у коледжах неможливе без наукового обґрунтування педагогічних основ, що сприяють цьому процесу.

Аналіз наявних сучасних досліджень проблеми. Проблема готовності до діяльності досліджували М. Кобзар, А. Линенко, А. Пуні, В. Сластьонін та ін. Проблемою готовності до професійної діяльності фахівців різного профілю займалися, зокрема: Н. Волкова, А. Горкуненко, Г. Курдюмов, М. Левочко, Л.В. Потапкіна (майбутніх економістів); О. Колесніченко (працівників МНС); М. Кужіль (викладачів фізичної культури); Р. Моцик (майбутніх учителів початкових класів); Л. Прудка (майбутніх соціальних працівників), О. Сакалюк (менеджерів освіти); О. Степаненко (викладачів вищих навчальних закладів МВС України) та ін.

Підготовку фахівців економічного профілю до професійної діяльності вивчали дослідники: Н. Волкова,

А. Горкуненко, І. Горностаєва, Г. Курдюмов, М. Левочко, Т. Степанова та ін. Вагомий внесок у розробку проблеми підготовки фахівців в коледжах зробили у своїх дисертаційних дослідженнях автори: М. Бакланова (активізація пізнавальної діяльності), С. Вітер (формування економічної компетентності молодших спеціалістів у процесі фахової підготовки в агротехнічних коледжах); В. Коваленко (організація позааудиторної роботи в медичних коледжах), Л. Марцева (підготовка радіотехніків), О. Токарчук, Т. Задорожня, О. Корнійчук, В. Хотунов (різні аспекти математичної освіти), М. Левочко (підготовка фахівців з бухгалтерського обліку), В. Лозовецька (методичні основи навчання у сільськогосподарських коледжах), І. Угринюк (проблемне навчання в агротехнічних коледжах) та ін.

Однак, у цих роботах попри наявний науковий фонд не повною мірою висвітлюються питання структури, критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх економістів у коледжах. Тому **метою** статті є визначення суті поняття «готовності до професійної діяльності», виділення структурних компонентів готовності, формулювання критеріїв та показників її сформованості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зосереджуючись на проблемі готовності особистості до певного виду діяльності, вважаємо необхідним спочатку розглянути зміст поняття «готовність до діяльності». У психолого-педагогічній науці сьогодні виокремились декілька підходів до розуміння поняття «готовність». Так, учені розглядають готовність як певний психічний стан особистості (у психології – функціональний підхід) та як новоутворення чи якість особистості (у психології – особистісний підхід) [7].

Наприклад, автор М. М. Кужель під готовністю особистості до професійної діяльності розуміє психічний стан, який виникає у результаті усвідомленого або неусвідомленого відображення психологічної структури професійної діяльності і який характеризується певними мотиваційними, операційними та регуляційними властивостями особистості [8]. Представниця іншого підходу А. Ф. Линенко стверджує, що готовність як особлива якість особистості, передбачає усвідомлену особистістю мотивацію щодо виконання діяльності. У структурі готовності вчена виділяє ставлення до діяльності або настанову, мотиви діяльності, знання про предмет і способи діяльності, навички та вміння їх практичного втілення [9, с. 31].

Повноцінний розгляд суті поняття «готовність до діяльності» передбачає розгляд її **компонентної структури**. Результати аналізу літератури дозволяють стверджувати, що вчені по-різному визначають і структуру професійної готовності фахівця. Автор А. Книш у структурі особистісної готовності до діяльності виокремлює такі компоненти: *операційний* (знання, вміння та навички, що є необхідними для забезпечення якісного виконання професійно важливих завдань); *особистісний* (особистісні риси та якості, що є необхідними для здійснення професійної діяльності); *емоційний* (специфіка емоційного ставлення до професії); *професійний* (глибина розуміння всіх тонкощів обраної професійної діяльності та рівень професійної ідентичності) [6].

На основі огляду наукової літератури з проблеми формування готовності майбутніх фахівців економічної сфери до професійної діяльності вважаємо за доцільне розкрити основні підходи визначення комплексної компонентної структури готовності до професійної діяльності майбутніх економістів. Дослідниця Л. Б. Служинська виділяє такі компоненти готовності менеджера-економіста: цілемотиваційний; змістовий; предметно-практичний; особистісний; рефлексивний [13].

Цілемотиваційний компонент поєднує в собі професійні установки, інтереси, прагнення займатися роботою в економічній галузі. Його основою є особисте прагнення менеджера-економіста застосувати свої знання у професійній сфері, в якій відображено позитивне ставлення до професії, прихильність та інтерес до неї, бажання вдосконалювати свою фахову підготовку. *Змістовий компонент* готовності об'єднує професійну спрямованість уваги, мислення, професійні здібності, знання та дії, які необхідні для успішного здійснення професійної діяльності майбутнього менеджера-економіста [13]. *Предметно-практичний компонент* визначає і характеризує основні засоби, форми та методи діяльності менеджера-економіста спрямовані на більш ефективне досягнення визначених цілей підготовки. *Особистісний компонент* – це ціннісно-професійні орієнтації, основою яких є професійна етика, погляди, принципи, переконання, готовність діяти відповідно до них. *Рефлексивний компонент* готовності визначається шляхом самооцінюванням. Майбутній менеджер-економіст повинен правильно оцінювати свою професійну готовність і відповідальність за фаховість дій [13].

Автор І. Д. Ярошук визначає структуру готовності майбутніх економістів до професійного спілкування як систему взаємозалежних і взаємозумовлених мотиваційного, змістового й операційно-процесуального компонентів [14]. Узагальнивши теоретичні положення, запропоновані різними дослідниками, С. В. Гаркуша дійшов висновку про те, що готовність до професійної діяльності – це складна динамічна структура, яка поділяється на психологічну, науково-теоретичну і практичну та включає в себе такі компоненти: *мотиваційний* (мотиви, потреби, емоції, прагнення, інтереси, цінності, ідеали тощо); *когнітивний* (система знань, умінь і навичок); *операційний* (володіння способами і прийомами, культурою професійної діяльності) [3].

На основі аналізу та узагальнення науково-педагогічної літератури ми дійшли висновку, що основними **компонентами** готовності до професійної діяльності майбутніх економістів в коледжах є:

- *особистісно-мотиваційний* (позитивне ставлення до професії, інтерес до неї та інші достатньо стійкі

професійні мотиви, знання і уявлення про особливості та умови професійної діяльності, її вимоги до особистості, самоконтроль, вміння керувати діями, з яких складається виконання трудових обов'язків, самооцінка своєї професійної підготовленості і відповідність процесу вирішення професійних задач трудовим зразкам);

- *змістовий* (система професійних знань, знання про предмет і способи фінансово-економічної діяльності, професійно-економічне мислення, професійне спрямування уваги, сприймання, пам'яті, дії й операції, необхідні для успішного здійснення професійної діяльності);

- *операційний* (інструментарій економіста, володіння способами і прийомами професійної економічної діяльності, навички та вміння практичного використання отриманих знань, процесами аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення та ін.).

Складність оцінювання сформованості готовності до професійної діяльності полягає як у критеріальному визначенні, так і в доборі інструментарію, який має описувати одночасно розуміння і дії суб'єктів професійної підготовки. Отже, важливими елементами оцінювання є критерії та показники сформованості готовності до професійної діяльності фахівця економічного профілю. У їх розробці було використано висновки та рекомендації вчених, які вивчали особливості проведення педагогічних досліджень, зокрема Ю. Бабанського, В. Безпалька, М. Нецадима та інших, а також розгляд дисертаційних досліджень з проблеми виокремлення критеріїв та їх показників. Розгляд психолого-педагогічних та довідкових джерел дав підстави для визначення понять «критерій» та «показник», що є відправними в досліджуваній нами проблемі.

За визначенням відомих українських науковців [4], критерій є ознакою, за якою класифікуються, контролюються (та одержують оцінки) психічні явища, дії або діяльність, зокрема при їх формалізації. Під терміном «критерій» (гр. *kriterion* – ознака для думки) в новому тлумачному словнику української мови розуміється ознака, за якою відбувається оцінка, визначення чи класифікація чого-небудь; узагальнений набір кількісних і якісних характеристик, які використовують для винесення судження щодо якості виконання завдання [10]. Критерій – це мірило, на основі якого здійснюється оцінка [11].

Критерії включають у себе сукупність показників. Так, дослідники Л. Бедна, Л. Кизименко під показниками розуміють якісні та кількісні характеристики властивостей і станів соціальних об'єктів і процесів [5]. Показники – це засоби якісної та кількісної оцінки критеріїв [1].

Розглянемо питання аналізу підходів до виділення критеріїв сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх економістів. Зокрема, наприклад, дослідницею С. А. Вітер виділено наступні критерії економічної компетентності молодших спеціалістів відповідними показниками: *мотиваційно-ціннісний* (ставлення до обраної професії, прагнення і здатність до самоосвіти), *когнітивно-пізнавальний* (рівень засвоєння базових економічних знань, розвиненість сучасного економічного мислення), *діяльнісно-практичний* (рівень засвоєння базових економічних умінь і навичок, рівень володіння інформаційними технологіями, наявність досвіду економічної діяльності), *особистісно-професійний* (рівень прояву професійно-значущих якостей на основі самооцінки) [2, с. 7].

До критеріїв визначення рівня сформованості готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності автором В. Різником віднесено *особистісний* (особистісні риси, суттєві для успішної професійної діяльності) та *професійний* (професійні якості, необхідні для успішної професійної діяльності) [12].

На основі узагальнення науково-педагогічної літератури нами визначено критерії сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх економістів в коледжах: когнітивно-пізнавальний, діяльнісний, мотиваційно-орієнтаційний. Зазначимо, що когнітивно-пізнавальний критерій відповідає змістовому компоненту готовності до професійної діяльності фахівця економічного профілю, діяльнісний критерій – операційному компоненту, а мотиваційно-орієнтаційний – особистісно-мотиваційному.

- *Мотиваційно-орієнтаційний критерій передбачає формування системи* мотивів та цінностей майбутнього фахівця до майбутньої професійної діяльності; прояв зацікавленості до обраної професії; позитивне ставлення до навчальної та майбутньої професійної діяльності; прагнення до розвитку професійних здібностей засобами ІКТ; усвідомлення себе як майбутнього професіонала; розуміння потреб в удосконаленні знань засобами ІКТ, самостимулювання отримання результатів; наявність інтересу до освоєння інновацій в сфері економіки та ІКТ, ціленаправленість особистості майбутнього економіста.

- *Когнітивно-пізнавальний критерій* – знання теоретичних основ функціонування економіки; оволодіння системою професійних та функціональних знань; здатність до навчання; дослідницькі вміння, базові загальні та ґрунтовні базові професійні знання, здатність породжувати нові ідеї.

- *Діяльнісний критерій* – уміння застосовувати інструментарій професійної діяльності до розв'язування завдань економічної сфери, здатність до застосування знань на практиці, здатність до організації, планування та розв'язання економічних проблем, прийняття рішень, розроблення та управління проектами за допомогою ІКТ.

Аналіз сформованості готовності до професійної діяльності пов'язаний з виділенням і розкриттям рівнів її сформованості. Під рівнем розуміють співвідношення «вищих» та «нижчих» ступенів розвитку структур будь-яких об'єктів, процесів. На думку В. Різник рівні готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності залежать від сформованості в них особистісних рис і професійних якостей, суттєвих для успішної професійної діяльності та мають визначатися професійною спрямованістю студента, його базовою освітою, творчим застосуванням отриманих знань, умінь і навичок на практиці, а також прагненням до самовдосконалення [12]. Аналіз наукових джерел свідчить про те, що різні автори по-різному називають рівні сформованості. Проте, якби би не називалися рівні сформованості будь-яких процесів, кожен рівень є одночасно і наступним етапом розвитку професійної діяльності [12].

На основі аналізу педагогічної літератури нами виділено чотири **рівні** сформованості готовності до професійної діяльності майбутніх економістів у коледжах: низький, середній, достатній, високий.

Низький рівень готовності до професійної діяльності характеризується: володінням категорійно-понятійним апаратом на стадії впізнавання термінів і описання їх змістових значень; відсутністю чи слабкою професійною направленістю, несформованістю цілей власної діяльності, відсутністю особистісно значимого ставлення до майбутньої професії; низькою оцінкою фахівцем своєї підготовленості і заперечення ним можливості позитивного впливу ІКТ на результати власної праці. Такий спеціаліст не підготовлений до розв'язання нових задач та використання новітніх методів ІКТ. Студент використовує в своїй діяльності лише елементи отриманих знань та вмінь.

Середній рівень. Студент проявляє епізодичність використання знань та умінь з реалізації задач професійної діяльності; рівень підготовки до професійної діяльності оцінюється спеціалістом, як задовільний, володіє категоріально-понятійним апаратом на стадії розкриття об'єму понять, уявлення про можливості використання основних засобів ІКТ у професійній діяльності; може (з допомогою викладача) сформулювати професійну проблему та вирішити її відомими простими методами.

Достатній рівень готовності до професійної діяльності характеризується: орієнтацією на оволодіння новими методиками удосконалення професійної діяльності засобами ІКТ, стійкою активністю і продуктивністю; установкою на творчу взаємодію з колегами, прагнення формулювати цілі і задачі власної діяльності, використовувати наявні досягнення в інноватиці ІКТ; застосовує знання та уміння у стандартних ситуаціях, рівень підготовки до професійної діяльності оцінюється студентом як хороший.

Високий рівень готовності: впевненість в позитивному впливі ІКТ на високі успіхи в роботі; студент удосконалює методи роботи засобами ІКТ, не боїться вносити корективи в свою роботу на основі новітніх розробок ІКТ. У такого фахівця спостерігаються багата творча уява, асоціативне мислення; яскраво виражена творча активність і продуктивність; вміння і здатність оцінити можливі наслідки нововведення ІКТ у свою діяльність, вміння прогнозувати і проектувати майбутню професійну діяльність.

Висновок. Формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності є актуальною проблемою сучасної науки і практики. Серед показників готовності майбутнього економіста до професійної діяльності акцентуємо увагу на основних: обізнаність в головних напрямках застосування ІКТ в економічній галузі, у власній професійній діяльності; усвідомлення потреби запровадження у виробництво новітніх ІКТ; обізнаність в сучасних засобах ІКТ.

Перспективи подальших розробок. Подальшими дослідженнями є розробка комплексу педагогічних умов формування готовності до професійної діяльності студентів-економістів у коледжах аграрного профілю засобами ІКТ, а також вироблення методики формування такої готовності.

Список використаних джерел:

1. Батаршев А. В. Диагностика профессионально важных качеств / А. В. Батаршев, И. Ю. Алексеева, Е. В. Майорова. СПб.: Питер, 2007. 192 с.
2. Вітер С. А. Формування економічної компетентності молодших спеціалістів у процесі фахової підготовки в агротехнічних коледжах: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Київ, 2014. 20 с.
3. Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету*. Педагогічні науки. 2013. Вип. 110. С. 198-201. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2013_110_57
4. Діденко О. В. Критерії, показники та рівні сформованості творчості як професійної якості у майбутніх офіцерів-прикордонників. *Вища освіта України*. 2007. С. 218-223. (Темат. вип. «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: моніторинг якості освіти»; дод. 3, т. 7).
5. Кизименко Л. Д., Бедна Л. М. Словник-довідник соціального працівника (для студентів та соціальних працівників). Л.: ДЦ МОУ, 2000. 67 с.
6. Книш А. Е. Структура особистісної готовності до професійної діяльності майбутніх психологів-тренерів. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2014. № 1. С. 84-91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tipuss_2014_1_10
7. Кобзар Н. В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» в сучасній освітній парадигмі. // *Науковий вісник Донбасу*. 2010. № 3. URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN11/10knvsop.pdf>

8. Кужель М. Формування психологічної готовності до педагогічної діяльності викладачів фізичної культури : автореф. дис. канд. псих. наук: спец. 19.00.07. Хмельницький, 2010. 24 с.
9. Линенко А. Ф. Педагогічна діяльність і готовність до неї : Монографія // АПН України Півд. укр. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського – Одеса: ОКФА, 1995. 77 с.
10. Новий тлумачний словник української мови. / укладачі В.В. Яременко, О.М. Сліпушко. Київ: Аконтіт, 2001. Т.1: А-К. 928 с.
11. Перкати Р. Обґрунтування критеріїв, показників та рівнів сформованості самоосвітньої компетентності майбутніх офіцерів національної поліції. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2016. Вип. 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2016_6_10 (Педагогіка).
12. Різник В. Модель формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до професійної діяльності у процесі вивчення спеціальних дисциплін. *Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди»*. Педагогіка. Психологія. Філософія. 2013. Вип. 28(2). С. 277-283. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gvpdp_2013_28_2_54
13. Служинська Л. Б. Підготовка майбутнього менеджера-економіста до професійної самореалізації: дис. канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Хмельницький, 2012. 280 с.
14. Ярошук І. Д. Структура та рівні готовності майбутніх економістів до професійного спілкування. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2010. № 2. С. 66-73. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNP_2010_2_15

УДК 377:338.48(435.9)

DOI: 10.31652/2412-1142-2018-51-184-189

О. О. Самохвал, Вінниця, Україна / 184, Vinnytsia, Ukraine
samohvallesya@ukr.net

НАУКОВО-ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ВЕЛИКОГО ГЕРЦОГСТВА ЛЮКСЕМБУРГ

Анотація. У статті проведено аналіз структури професійної освіти майбутніх фахівців туристичної галузі Великого герцогства Люксембург, визначено траєкторію їх професійного становлення в межах загальнонаціональної системи освіти та здійснено наукову розвідку інституційної системи професійної освіти усіх рівнів. Результати наукового дослідження дали змогу узагальнити науково-прикладні основи професійної освіти туристичної сфери у навчальних закладах. Визначено, що професійне становлення майбутніх фахівців туристичної галузі в Люксембурзі розпочинається на вторинному освітньому рівні та характеризується поєднанням теоретичної і практичної складової професійної підготовки.

В результаті проведеного дослідження виявлено системність і послідовність усіх освітніх ланок Великого герцогства Люксембург, що оптимізує процес професійного становлення майбутніх фахівців туристичної галузі. Встановлено, що характерною особливістю державної політики у системі професійного становлення майбутніх фахівців туристичної сфери діяльності є дотримання принципів послідовності та неперервності. Узагальнюючи науково-прикладні основи професійної освіти туристичної сфери у закладах освіти Великого герцогства Люксембург, зазначено її зорієнтованість на високий професіоналізм та міжнародне визнання майбутніх фахівців, який забезпечується злагодженою та цілеспрямованою роботою організаторів туристичної освіти та їх співпраці з міжнародними партнерами.

Ключові слова: науково-прикладні основи, професійна освіта, туристична освіта, мабутні фахівці туристичної сфери, навчальні заклади, трилінгвальна система освіти, німецькомовна країна, Велике герцогство Люксембург.

SCIENTIFIC AND APPLIED BASES OF PROFESSIONAL EDUCATION IN THE TRAVEL AREA IN LUXEMBOURG HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article deals with the analyzes of the structure of vocational education and training of future skilled tourism workers of the Grand Duchy of Luxembourg, defines the learning path of their occupational development within the national education system and conducts scientific research of the institutional system of vocational education and training of all levels. The results of the scientific research made it possible to generalize the scientific and applied fundamentals of vocational education and training future skilled tourism workers in educational